

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΑΓΑΠΗ, ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Διεύθυνση
Άρης Μαραγκόπουλος

Επίβλεψη: Άρτεμις Λόνι
Μετάφραση: Χρίστος Χαραλαμπίδης
Επιμέλεια, διόρθωση: Όλγα Παπακώστα
Εξώφυλλο: MOTIVO A.E.

Τίτλος πρωτοτύπου: *The Last Game: Love, death & football*
Copyright © 2009 by Jason Cowley

This book is copyright under the Berne Convention.
No reproduction without permission.
All rights reserved.

The right of Jason Cowley to be identified as the author of this work
has been asserted by him in accordance with sections 77 and 78
of the Copyright, Designs and Patents Act, 1988.

© 2010 Εκδόσεις Τόπος
για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο
ISBN 978-960-6863-53-0

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη
ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει
τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση
της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση,
η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάδοσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος
έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε
μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Τόπος
Πλαπούτα 2 και Καλλιδρομίου, 11473, Αθήνα
Τηλ.: 210 8222835-856 Fax: 210 8222684

Βιβλιοπωλείο
Γενναδίου 6, 10678, Αθήνα
Τηλ.: 210 3221580 Fax: 210 3211246

www.toposbooks.gr

Τζέισον Κόουλι

Το τελευταίο παιχνίδι
Αγάπη, θάνατος και ποδόσφαιρο

Μετάφραση
Χρίστος Χαραλαμπόπουλος

Στο τέλος μιας εποχής βρίσκεται πάντα η Φαντασία.

Γουάλας Στίβενς

Περιεχόμενα

Πρόλογος: Στο Χάιμπουρι	9
-------------------------	---

Μέρος πρώτο *Πριν το παιχνίδι*

Ένα: Εκτός χρόνου	19
Δύο: Κόκκινο κρασί και μελαγχολία	35
Τρία: Κάτι λίγο από Μπεκενμπάουερ	63
Τέσσερα: Η στιγμή της παύσης	78
Πέντε: Βορράς και Νότος	97
Έξι: Εδώ είναι το Άνφιλντ	121

Μέρος δεύτερο *Το τελευταίο παιχνίδι*

Επτά: Το Πρώτο Ημίχρονο	141
Οχτώ: Το Δεύτερο Ημίχρονο	156
Εννιά: Έξω από το Κλουβί	173

Μέρος τρίτο *Μετά το παιχνίδι*

Δέκα: Ένας κόσμος σε κίνηση	185
Έντεκα: Καμιά φορά συμβαίνουν πράγματα	211
Δώδεκα: Ο Μεγάλος Ύπνος	251

Επίλογος: Στο Έμιρατς	281
Σημείωμα του συγγραφέα	295
Βιβλιογραφία	296

Πρόλογος: Στο Χάιμπουργι

Ποιος μπορεί να αρνηθεί ότι εκείνα που πρόκειται να έρθουν δεν έχουν φτάσει ακόμα;

Αλλά ακόμα και αν είναι έτσι, ήδη στο μυαλό υπάρχει μια προσδοκία
Για τα πράγματα που πρόκειται να έρθουν.

Άγιος Αυγουστίνος

Σάββατο 15 Απριλίου 1989

TΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 1989 ήμουν στο τελευταίο έτος στο Πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον, όπου σπούδαζα Αγγλικά και Φιλοσοφία και ζούσα μαζί με φίλους σε ένα νοικιασμένο σπίτι, σε μία περιοχή στην οποία όλοι οι δρόμοι είχαν ονόματα λουλουδιών. Το δικό μας σπίτι βρισκόταν στην οδό Αγιοκλήματος, ήταν ελεύθερο από τη μια πλευρά και μεσοτοιχία από την άλλη, φτιαγμένο με τούβλα, είχε τρεις κρεβατοκάμαρες, παλαιότερα ήταν δημοτική ιδιοκτησία, ενώ κατά την περίοδο που έμενα εκεί είχε περάσει στα χέρια ενός Ιρανού επιχειρηματία, που ονομαζόταν Αλί Μοχάμεντ. Ήταν καθηγητής Φυσικής στην Τεχεράνη και είχε έρθει να ζήσει στην Αγγλία για να ξεφύγει από τον τρόμο της Ισλαμικής Επανάστασης του Αγιατολάχ Χομεϊνί –όπως έλεγε– μόνο που εδώ ενστερνίστηκε ένα άλλο είδος επανάστασης: την επανάσταση της Θάτσερ. Ήταν επιχειρηματίας που ασχολούνταν με την αγορά και ενοικίαση κατοικιών, μάλιστα είχε στην κατοχή του αρκετές κατοικίες στο Σαουθάμπτον, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν νοικιασμένες σε φοιτητές.

Με τα φτωχά του αγγλικά μας είχε πει ότι παρά το γεγονός πως πληρώναμε τσουχτερό νοίκι (13 στερλίνες την εβδομάδα, τιμή που παζαρέψαμε από τις 20 σχεδόν που ζητούσε αρχικά), ήμασταν «καλοί πελάτες», πιθανώς επειδή πάντα πληρώναμε στην ώρα μας. Και αυτό γιατί τρεις από εμάς που μέναμε στο σπίτι παίρναμε επίδομα στέγασης, το οποίο κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος του ενοικίου. Τότε, βρισκόμασταν στο απόγειο του θατοσερικού νεοφιλελευθερισμού, οι φόροι μειώνονταν (στον προϋπολογισμό του 1987 ο ανώτατος συντελεστής της φορολογίας εισοδήματος μειώθηκε από 60% σε 40%) και οι παλιές εθνικοποιημένες επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας είχαν ιδιωτικοποιηθεί, καθώς οι Τόρις ήθελαν να «σπάσουν» την –κατά κάποιον τρόπο– πολιτική συναίνεση προστασίας του κοινωνικού κράτους των μεταπολεμικών δεκαετιών. Υπήρξαν εκτεταμένες και οδυνηρές περικοπές στις δημόσιες δαπάνες και στους τομείς δημοσίων υπηρεσιών καθώς η Βρετανία βρισκόταν στο δρόμο ένταξής της στον αστερισμό της «οικονομίας της αγοράς».

Όμως, παρά τον περιορισμό του επονομαζόμενου κράτους πρόνοιας, οι φοιτητές εξακολουθούσαν να παίρνουν επιδόματα στέγασης και κρατικής στήριξης. Επιπρόσθετα, μπορούσαν να διεκδικήσουν επίδομα ανεργίας κατά τη διάρκεια των διακοπών, ακόμα και των σύντομων διακοπών του Πάσχα, που διαρκούσαν πέντε εβδομάδες. Είχαμε πολύ μεγάλη οικονομική στήριξη από το κράτος, κάτι που πρέπει να φαίνεται ιδιαίτερα προκλητικό στα μάτια των σημερινών βασανισμένων φοιτητών, που είναι φορτωμένοι με δάνεια προκειμένου να πληρώσουν τα δίδακτρα για τη φοίτησή τους.

Φαινόταν καλή εποχή για να είναι κάποιος φοιτητής, αλλά συχνά αναρωτιέμαι αν εκμεταλλεύτηκα εκείνη την περίοδο με τον πιο επωφελή τρόπο. Δεν είχα καμία όρεξη να δουλέψω εκείνο το Σαββατοκύριακο, άλλωστε σε λίγο θα ξεκινούσαν και οι πτυχιακές εξετάσεις. Έτσι πήρα το τρένο και πήγα να δω ένα παιχνίδι ποδοσφαίρου ανάμεσα στην Άρσεναλ και τη Νιούκαστλ, στο Χάιμπουρι, το γήπεδο της Άρσεναλ. Χωρίς κανέναν προγραμματισμό, αφού τότε μπορούσες να παρακολουθήσεις ένα ποδοσφαιρικό παιχνίδι πολύ εύκολα. Πήγαινες στο γή-

πεδο, πλήρως το εισιτήριό σου στην είσοδο της θύρας των ορθίων, έμπαινες μέσα και στεκόσουν στο σημείο της κερκίδας που συνήθιζες.

Το πλήθος των 38.000 ανθρώπων που βρέθηκαν στο γήπεδο εκείνο το απόγευμα ήταν μικρότερο από αυτό που περίμενα. Η χωρητικότητα του Χάιμπουρι, πριν από την κατασκευή γηπέδων όπου όλοι οι θεατές έπρεπε να είναι καθιστοί, έφτανε στις 55.000, κυρίως λόγω της ύπαρξης των κερκίδων των ορθίων. Είχαν περάσει 18 χρόνια από τότε που η Άρσενal κατέκτησε το τελευταίο της πρωτάθλημα, αλλά την αγωνιστική περίοδο 1988-1989 φαινόταν ικανή να το καταφέρει και πάλι. Ο κόσμος στο γήπεδο συμπεριφερόταν καλύτερα απ' ό,τι κάποιοι θα υπέθεταν. Είναι δύσκολο για ανθρώπους που δεν γνωρίζουν πώς ήταν το αγγλικό ποδόσφαιρο στα τέλη της δεκαετίας του '70 ή στο μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του '80 να καταλάβουν, όχι μόνο πόσο διαφορετικό φαινόταν τότε, αλλά επίσης και πόσο πραγματικά δυσεπίλυτα θεωρούνταν τα προβλήματά του. Το αγγλικό ποδόσφαιρο δεν ήταν ακριβώς ένα παιχνίδι που πέθαινε, αλλά ήταν άρρωστο και βρισκόταν σε μαρασμό. Ήταν όπως το παλιό Εργατικό Κόμμα, πριν αναλάβει την ηγεσία του ο Μπλερ. Διασπασμένο σε πολλές ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα και επιδιώξεις, δέσμιο του παρελθόντος του και απωθητικό για τις γυναίκες, χρειαζόταν άμεσα έναν ριζοσπαστικό μετασχηματισμό. Κανείς όμως δεν γνώριζε τι είδους μετασχηματισμό χρειαζόταν.

Για το παιχνίδι με τη Νιούκαστλ, εκείνο το απόγευμα, υπήρχε αρκετός χώρος στο βόρειο πέταλο για να κινούμαστε ελεύθερα στην κερκίδα. Στην παρέα ήμουν εγώ, ο κολλητός μου ο Μάθιου και το αγόρι της μικρότερης αδελφής μου, της Βικτόρια. Και οι τρεις μοιραζόμασταν εκείνη τη θαυμάσια αίσθηση της ανυπόμονης προσδοκίας που σε καταλαμβάνει πάντα πριν από την έναρξη του παιχνιδιού. Το παιχνίδι της ημέρας όμως ήταν ο ημιτελικός του Κυπέλλου ανάμεσα στη Λίβερπουλ και τη Νότιγχαμ Φόρεστ, που γινόταν 150 μίλια μακριά, στο γήπεδο Χίλσμπορο στο Σέφιλντ.

Δεν είχε περάσει πολλή ώρα από την έναρξη του παιχνιδιού στο Χάιμπουρι, όταν ανακοινώθηκε από τα μεγάφωνα ότι ο αγώνας στο Χίλ-

σμπορο διακόπηκε εξαιτίας «επεισοδίων». Η απάντηση από τον κόσμο στο Χάιμπουρι ήταν άμεση. «Μισούμε τα βλαχαδερά του Λίβερπουλ, μισούμε τα βλαχαδερά του Λίβερπουλ...», ένα ανόητο σύνθημα που φώναζα κι εγώ. Αμέσως μετά ήρθε η απάντηση από τα μεγάφωνα, με τον εκφωνητή να πληροφορεί τον κόσμο ότι «στα επεισόδια υπήρξαν ανθρώπινες απώλειες...». Ο κόσμος στο Χάιμπουρι σώπασε ξαφνικά. Τη σιωπή διαδέχθηκαν ψίθυροι ανησυχίας που διαδίδονταν σαν κύμα. Την εποχή πριν από τα κινητά τηλέφωνα, τα γραπτά μηνύματα και το διαδίκτυο έτσι μαθαίναμε τα νέα στο γήπεδο. Από τις ανακοινώσεις των μεγαφώνων και από κάποιους λίγους μέσα στο πλήθος που είχαν μικρά ραδιοφωνάκια και εκείνη την ημέρα άκουγαν τα νέα που μεταδίδονταν από το Σέφιλντ. Γνωρίζαμε ότι το παιχνίδι είχε διακοπεί και ότι είχαν πεθάνει άνθρωποι, αλλά ξέραμε ελάχιστα για τα αίτια και τον τρόπο που έγινε ό,τι έγινε εκείνο το απόγευμα στο Σέφιλντ. Η Άρσενal κέρδισε την Νιούκαστλ με 1-0, σε ένα εύκολο παιχνίδι χωρίς εντάσεις και διατήρησε ακέραιες τις ελπίδες της για τον τίτλο. «Είμαστε πρώτοι στη βαθμολογία, είμαστε πρώτοι στη βαθμολογία...» τραγουδούσαμε φεύγοντας από το γήπεδο, αλλά η συννηθισμένη ικανοποίηση του οπαδού μετά τη νίκη ήταν προφανές ότι απουσίαζε. Από το Χάιμπουρι, πήγα στο πατρικό μας στο Χερτφορντσάιρ για να δω τη μικρότερη αδελφή μου και να περάσω εκεί το υπόλοιπο Σαββατοκύριακο.

Ενενήντα έξι άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους εξαιτίας του συνωστισμού στις κερκίδες του Χίλσμπορο εκείνο το απόγευμα. Ο Αμερικανός μυθιστοριογράφος Ντον Ντελίλο εξιστόρησε την τραγωδία αυτή στο μυθιστόρημά του *Μαο II*, παρομοιάζοντάς τη με το σκηνικό ενός ξακουστού θρησκευτικού πίνακα. Όπως έγραψε ο Ντελίλο, εκείνη η τραγωδία στις κερκίδες έμοιαζε με «ένα πολυπληθές, διεστραμμένο όραμα μιας φυγής προς το θάνατο, όπως μόνο ένας μεγάλος ζωγράφος θρησκευτικών θεμάτων θα μπορούσε να απεικονίσει». Όμως η περιγραφή του Ντελίλο δεν είναι ακριβής. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι ποδοπατήθηκαν και έχασαν τη ζωή τους στην κερκίδα της οδού Λέπινγκς Λέιν του γηπέδου του Χίλ-

σμπορο, εξαιτίας του συνωστισμού. Ενός συνωστισμού που προκλήθηκε όταν άνοιξε μία θύρα του γηπέδου και πολλές εκατοντάδες, ίσως και χιλιάδες άνθρωποι, πολλοί από τους οποίους δεν είχαν εισιτήρια, όρμηξαν μέσα στο ήδη γεμάτο γήπεδο λίγο πριν την έναρξη του αγώνα. Οι φιλάθλοι που βρέθηκαν παγιδευμένοι στο μπροστινό κάτω μέρος της κερκίδας ορθίων δεν είχαν πού να πάνε. Μόλις και μετά βίας μπορούσαν να βάλουν το ένα πόδι μπροστά από το άλλο. Πολλοί πέθαναν ορθιοί εκείνη την ημέρα, καθώς η αφόρητη πίεση που δέχονταν από το πλήθος πίσω τους, έστυψε και την τελευταία ανάσα ζωής από μέσα τους.

Η τραγωδία στο Χίλσμπορο συνέβη σε μια κρίσιμη στιγμή στην ιστορία του αγγλικού ποδοσφαίρου. Μέχρι το 1989 το άθλημα και οι νοοτροπίες που το χαρακτήριζαν είχαν ντροπιάσει ένα ολόκληρο έθνος, το οποίο σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας είχε προσπαθήσει σκληρά για να επανιδρυθεί οικονομικά και πολιτιστικά. Η πρωθυπουργός Μάργκαρετ Θάτσερ είχε στόχο να βγάλει τη Βρετανία από το μονοπάτι που ακολουθούσε για 60 χρόνια, όμως, παρ' όλες τις ευρύτερες αλλαγές και αναταραχές της μακράς περιόδου διακυβέρνησής της, το ποδόσφαιρο ήταν ένα πεδίο κοινωνικής δραστηριότητας που είχε παραμείνει, σε μεγάλο βαθμό, πεισματικά παράμερα, χωρίς ανασυγκρότηση, χωρίς ανανέωση. Η κυρία Θάτσερ και οι σύμβουλοί της είχαν ελάχιστη ιδέα περί της ποδοσφαιρικής ιστορίας και κουλτούρας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο τα μέτρα που είχαν σκεφθεί δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα πέρα από τον στιγματισμό των φιλάθλων με την καθιέρωση των υποχρεωτικών δελτίων ταυτότητας, για παράδειγμα. Για μια περίοδο, μάλιστα, εξέταζαν σοβαρά το ενδεχόμενο της διεξαγωγής ποδοσφαιρικών αγώνων κεκλεισμένων των θυρών.

Το 1989 το αγγλικό ποδόσφαιρο ήταν τόσο κακόφημο και απομονωμένο όσο ποτέ άλλοτε. Η συμμετοχή των αγγλικών ομάδων στις ευρωπαϊκές διοργανώσεις είχε απαγορευθεί. Η απαγόρευση είχε επιβληθεί ύστερα από τα επεισόδια που δημιούργησαν οι οπαδοί της Λίβερπουλ, λίγο πριν από τον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών το 1985 στο πεπαλαιωμένο στάδιο Χέιζελ των Βρυξελλών. Τα επεισόδια κατέληξαν στην

κατάρρευση ενός σιδερένιου διαχωριστικού κιγκλιδώματος των κερκίδων, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 39 οπαδοί της Γιουβέντους και να τραυματιστούν εκατοντάδες ακόμη. Παρά την τραγωδία και προς γενική κατάπληξη, ο αγώνας ανάμεσα στη Γιουβέντους και τη Λίβερπουλ έγινε κανονικά με τα πτώματα στοιβαγμένα σε μία γωνιά του γηπέδου και τμήματα του κιγκλιδώματος που είχε καταρρεύσει να βρίσκονται σκορπισμένα στο στίβο που περιέβαλε τον αγωνιστικό χώρο.

Ωστόσο, μετά το Χέιζελ, καθώς εκατομμύρια άνθρωποι απδιασμένοι γύρισαν την πλάτη τους στο ποδόσφαιρο, εγώ το πλησίασα ακόμη περισσότερο. Η προσέλευση του κόσμου στα αγγλικά γήπεδα βρισκόταν στο χαμηλότερο σημείο μεταπολεμικά, αλλά εγώ άρχισα να παρακολουθώ ποδόσφαιρο ξανά και να ερωτεύομαι, άλλη μία φορά, ένα παιχνίδι που είχε καθορίσει την παιδική μου ηλικία και τα πρώτα χρόνια της εφηβείας μου. Άρχισα να ενδιαφέρομαι για τη μουσική, τη μόδα και την πολιτική στις αρχές της δεκαετίας του '80 και ήταν περίπου εκείνη την εποχή που είχα σταματήσει να πηγαίνω στο γήπεδο. Είχα αποδεχτεί τον ψευδεπίγραφο διαχωρισμό ανάμεσα στον διανοούμενο και τον άνθρωπο με περιορισμένη μόρφωση και πίστευα ότι δεν μπορούσες να είσαι άνθρωπος των γραμμάτων και φίλαθλος ταυτόχρονα. Ότι οι δυο κουλτούρες ήταν τελείως διαφορετικές χωρίς κανέναν συνδετικό κρίκο ανάμεσά τους. Έπρεπε να επιλέξει κάποιος: βιβλία ή παιχνίδια, μουσική ή αθλητισμό, άσκηση ή μπαρότσαρκες. Ο δεσμός μου με το ποδόσφαιρο είχε συντελεστεί κατά την παιδική μου ηλικία στο Έσσεξ με πολύπλοκο τρόπο, αλλά, χωρίς να έχω ξεκαθαρίσει τους λόγους, προσπαθούσα να αποδεσμευτώ από αυτή τη σύνδεση και ό,τι αυτή κουβαλούσε μαζί της, όπως και από το βάρος της καταγωγής του πατέρα μου. Καταγόταν από το Ιστ Εντ, μία από τις πιο φτωχές και πυκνοκατοικημένες περιοχές του Λονδίνου και με την κληρονομιά αυτής της καταγωγής, ο μεσόλικας πατέρας μου επιζητούσε να επανασυνδεθεί, κάπως αμήχανα και με τρόπο που δεν ήταν ξεκάθαρος.

Την αγωνιστική περίοδο 1988-1989 η Αγγλική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία συμπλήρωνε τα εκατό της χρόνια, αλλά δεν υπήρχαν πολλοί λό-

γοι για πανηγύρια και εορτασμούς. Το Χίλσμπορο ήταν το τελευταίο συμβάν σε μια δεκαετία συμφορών, ο τελευταίος κρίκος σε μία αλυσίδα ολέθριων καταστροφών στην οποία συμπεριλαμβάνονταν το Χέιζελ και η καταστροφική πυρκαγιά στο Μπράτφορντ. Το 1985, στη διάρκεια ενός αγώνα της Γ' Κατηγορίας, ανάμεσα στην Μπράτφορντ Σίτι και τη Λίνκολν Σίτι, ξέπασε μία πυρκαγιά στην κεντρική ξύλινη κερκίδα του γηπέδου, ηλικίας 77 ετών, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 56 άνθρωποι.

Το επόμενο πρωινό μετά την τραγωδία του Χίλσμπορο, αφού είχα διαβάσει το ρεπορτάζ στην εφημερίδα, είχα δει με προσοχή τις φωτογραφίες στο πρωτοσέλιδο με τα παραμορφωμένα πρόσωπα των νεκρών και είχα δει και ακούσει όλες τις σχετικές αναφορές στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο, ένιωσα την ανάγκη να μιλήσω στον πατέρα μου, ο οποίος με είχε μυήσει στο ποδόσφαιρο πολλά χρόνια πριν και ο οποίος, σχετικά πρόσφατα, είχε υποκινήσει την επανασύνδεσή μου με το παιχνίδι. Το πρόβλημα ήταν ότι δεν γνώριζα με ποιον τρόπο θα μπορούσα να έρθω σε επαφή μαζί του, καθώς εκείνο τον καιρό βρισκόταν για δουλειές στο Χονγκ Κονγκ. Το ποιον έβλεπε, το πού έμενε όταν έλειπε για δουλειές ήταν λεπτομέρειες που δεν με απασχολούσαν καθόλου εκείνη την εποχή. Όμως, τότε, εκείνος μου τηλεφώνησε. Ήταν νωρίς το απόγευμα στο Χονγκ Κονγκ και ο πατέρας μου ήθελε να μάθει τον αντίκτυπο που είχε η τραγωδία στην κοινή γνώμη, στην Αγγλία. Μου είπε πως είχαν πάει με τη μητέρα μου σε ένα ντίνερ πάρτι στην πόλη Κόουλουν και επειδή ο οικοδεσπότης ήταν και αυτός φίλαθλος, σε ένα δωμάτιο του σπιτιού είχε μία τηλεόραση που μετέδιδε το παιχνίδι. Κατά τη διάρκεια του πάρτι κάποιος είχε πάει να δει πώς εξελισσόταν το παιχνίδι και έπεσε πάνω στην τηλεοπτική μετάδοση της τραγωδίας. Όλοι εγκατέλειψαν το πάρτι και μαζεύτηκαν γύρω από την τηλεόραση. Παρακολουθούσαν τη μεταφορά των τραυματιών και των νεκρών πάνω στις διαφημιστικές πινακίδες του γηπέδου, που χρησιμοποιούνταν ως φορεία. Έβλεπαν ανθρώπους που προσπαθούσαν να σκαρφαλώσουν τα διαχωριστικά κιγκλιδώματα, για να εγκαταλείψουν την κερκίδα του θανάτου και να βρεθούν στην ασφάλεια του γηπέδου, αλλά οι αστυνομικοί, που δεν κατα-

λάβαιναν τι συμβαίνει, τους απωθούσαν με τη βία προς τα πίσω. Κοιτούσαν εμβρόντητοι στην οθόνη τα σοκαρισμένα πρόσωπα των ανθρώπων που είχαν παγιδευτεί στα κιγκλιδώματα.

– Πώς μπορεί να συνεχιστεί το πρωτάθλημα μετά από αυτό; ρώτησα.

– Προφανώς δεν μπορεί να συνεχιστεί, είπε ο πατέρας μου. Τελείωσε.

– Τι; ρώτησα, καθώς δεν ήμουν βέβαιος ότι άκουσα σωστά αφού υπήρχε και μία ενοχλητική καθυστέρηση στη γραμμή.

– Τελείωσε, επανέλαβε.

Όταν άκουσα την απάντησή του, ξαφνιάστηκα από την απογοήτευση που ένιωσα. Δεν ήθελα να συμφωνεί μαζί μου ότι ήταν αδύνατο να συνεχιστεί το πρωτάθλημα. Ήθελα να έχει αντίθετη άποψη. Να ζητά τη συνέχιση του πρωταθλήματος. Είχε παίξει κάποτε θέατρο. Ήξερε τους κανόνες του θεάματος. Η παράσταση έπρεπε να συνεχιστεί ό,τι και αν συνέβαινε στη σκηνή. *Πώς μπορεί να έχει τελειώσει; σκέφτηκα. Είμαστε στην κορυφή της βαθμολογίας. Μετά από τόση αναμονή, μετά από όλα αυτά τα χρόνια χωρίς πρωτάθλημα, τούτη είναι η δική μας χρονιά.*

Παρ' όλ' αυτά, όμως, είπα: «Συμφωνώ, τελείωσε». Άκουσα τη φωνή μου να επιστρέφει στα αυτιά μου σαν μελαγχολική ηχώ.

– Αυτό που συνέβη εκεί πάνω, συνέχισε εκείνος, θα μπορούσε να έχει συμβεί στον οποιονδήποτε από εμάς, οπουδήποτε, οποτεδήποτε. Όλη η υποδομή του παιχνιδιού είναι διεφθαρμένη, είναι σάπια.

Καθώς περίμενα να ξαναμιλήσει από εκεί που βρισκόταν, τόσο μακριά από την τραγωδία, προσπάθησα να φανταστώ την έκφραση του προσώπου του. Τέλος μου είπε:

– Για μένα τελείωσε αυτή η ιστορία. Δεν πρόκειται να ασχοληθώ ξανά με το ποδόσφαιρο.

Την επόμενη μέρα ανακοινώθηκε ότι η διεξαγωγή του πρωταθλήματος θα αναβαλλόταν για δύο εβδομάδες, λόγω πένθους και για να επιτραπεί στην κυβέρνηση και τις άλλες αρμόδιες αρχές να προετοιμάσουν τις αποκρουστικές και άμεσες αντιδράσεις τους.